

Zestig jaar herdenken en gedenken

Verdringen en vergeten of juist niet?

drs. J. Terpstra – kolonel b.d. MPSD*

Inleiding

Als eerste plaats in Nederland is Eijsden (in Limburg) op 12 september 1944 door de Geallieerden bevrijd en, afhankelijk van de woonplaats, heeft de Nederlandse bevolking in 2004 en/of 2005 aandacht besteed aan zestig jaar bevrijding.

Bij een aantal van de herdenkingen is te horen geweest dat het misschien wel de laatste keer is dat ooggetuigen aanwezig konden zijn bij de herdenking, en dat maakt zestig jaar bevrijding bijzonder.

In ieder geval bijzonder genoeg om in een artikel van de *Militaire Spectator* terug te kijken op een periode van zestig jaar herdenken en gedenken. Nederland kent één grote nationale herdenking op 4 mei, de herdenking voor alle gevallen sinds de Tweede Wereldoorlog, op veel plaatsen in ons land.

Daarnaast zijn er twee grote herdenkingen op nationaal niveau en bij een nationaal monument. Ten eerste de herdenking van de capitulatie van Japan, op 15 augustus in Den Haag. En op de tweede plaats de herdenking van de gevallen in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea, op 7 september in Roermond.

* De auteur was van maart 1996 tot en met maart 2002 redacteur van de *Militaire Spectator*.

Herdenking gevallen mei 1940, Grebbeberg, 4 mei 2005

(Foto C. de Bruijn; collectie NIMH)

Sinds de Tweede Wereldoorlog is er vooral in de laatste decennia in Nederland meer aandacht gekomen voor herdenken in het algemeen, getuige onder meer de grote groei van de monumenten op de plaats van een verkeersongeval ter nagedachtenis van een verkeersslachtoffer, en aan gevolgen van oorlogshandelingen in het bijzonder.

Geldt dat ook voor de aandacht die de *Militaire Spectator* de afgelopen zestig jaar heeft besteed aan het herdenken en gedenken van de Tweede Wereldoorlog?

Onderzoeksvraag

Hiermee is de eerste onderzoeksvraag geformuleerd die in dit artikel zal worden uitgewerkt. Om antwoord te kunnen geven is het nodig om te inventariseren in hoeverre de *Militaire Spectator* na de Tweede Wereldoorlog aandacht besteedde aan de Tweede Wereldoorlog, zowel in Nederland als in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea.

Immers, Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea maakten tijdens de Tweede Wereldoorlog deel uit van het Nederlands Koninkrijk. Het doel van dit artikel is om kwantitatief inzicht te

**Monument langs
de Prins Hendrikweg
in Vlissingen,
ter nagedachtenis
aan een overleden kind**

(Foto J. Terpstra)

ken is ook respect en dankbaarheid betuigen. Het is het delen van verdriet en brengt daarmee voor sommigen troost.

Herdenken biedt ook steun aan het vormen van een collectieve interpretatie. Een herdenking verbindt het persoonlijke met het collectieve, verbindt overlevenden en gevallenen, slachtoffers en ouders, verleden en toekomst.

In het oorspronkelijke woord gedenken staat niet zozeer het verleden centraal, maar een bewust, actief handelen vanuit het heden, gericht op de toekomst. Het gaat hierbij vooral om het trekken van consequenties uit het herinnerde. Verleden en toekomst komen zo bij elkaar.

Daarvoor is het nodig dat er getuigenis wordt afgelegd over het verleden. Hierbij gaat het niet alleen om een historisch objectieve getuigenis, maar ook om een actuele persoonlijke ordening en interpretatie van herinnering. De *Militaire Spectator* is een tijdschrift dat de mogelijkheid biedt voor getuigenis afleggen en daarbij, in die betekenis, een bijdrage levert aan herdenken maar meer nog aan gedenken.

Historische feiten²

Nederland

Op 10 mei 1940 begonnen de Duitsers de aanval op Nederland. De laatste gevechten vonden plaats op 14 mei, met uitzondering van Zeeland, waar de strijd eerst op 14 mei aanving. Op 15 mei 1940 werd de capitulatie getekend voor alle strijdkrachten in Nederland, met uitzondering van de troepen in Zeeland. De verdediging van de Zeeuwse eilanden heeft tot 17 mei geduurd en pas op 27 mei

werd het laatste stuk Nederlands grondgebied door de Duitsers bezet.

De herovering van Nederland door de Geallieerden begon op 12 september 1944 toen Eijsden werd bevrijd en duurde tot de capitulatie van de Duitsers op 5 mei 1945. In die tussentijd is er op veel plaatsen in Nederland zwaar gevochten. Voor de niet bevrijde gebieden van Nederland was er tevens sprake van voedselschaarste in de winter van 1944-1945.

Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea

In 1939 brak in Europa de oorlog uit. Hierdoor kreeg Japan meer vrijheid van handelen. De successen die Duitsland in 1940 boekte, deden hun invloed gelden op de houding van Japan. Op 7 december 1941 vielen de eerste bommen op Pearl Harbour en begon Japan zijn veroveringstocht.

Op 11 januari 1942 begonnen de Japanners hun aanval op Nederlands-Indië door de eilanden Tarakan en Manado aan te vallen. De verovering van Nederlands-Indië zou bijna twee maanden duren. Op 9 maart 1942 gaf de Nederlandse regering zich onvoorwaardelijk over aan Japan.

Het was de bedoeling van Japan om Nederlands-Indië onderdeel te maken van Groot-Japan. Daarin was geen plaats voor Europeanen. Afhankelijk van hun nut werden de Nederlanders verwijderd uit de samenleving en werden zij ondergebracht in kampen.

De herovering van Azië door de Geallieerden vond wel via Nieuw-Guinea plaats, maar nagenoeg buiten het grondgebied van Nederlands-Indië om. Op 15 augustus 1945 capituleerde Japan, en was de Tweede Wereldoorlog formeel ten einde. Dat betekende niet dat daarmee de oude

geven aan de wijze waarop de *Militaire Spectator* aandacht heeft geschonken aan het getuigen van de oorlogshandelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland, Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea.

Opzet

In dit artikel zullen na een beschrijving van de methode van het onderzoek, een aantal vertrouwde zaken aan de orde komen, zoals artikelen, jaargangen, themanummers, boekbesprekingen en auteurs.

Maar eerst is het nodig om het onderwerp van dit artikel in te kaderen. Daarvoor besteden wij achtereenvolgens aandacht aan de betekenis van herdenken en gedenken, aan de historische feiten met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog in Nederland en in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea, en aan de wijze waarop in de loop van de tijd de herdenking van de Tweede Wereldoorlog in Nederland gestalte kreeg.

Het artikel eindigt met de conclusies en een slotbeschouwing.

Herdenken en gedenken

Maas en Hopman gingen in dit tijdschrift in op de betekenis van herdenken en gedenken.¹ Met herdenken wordt uitdrukking gegeven aan gevoelens van verlies en rouw. Herden-

1 M. Maas en B. Hopman, 'De betekenis van herdenken' in *Militaire Spectator* (169) (5) 2000 blz. 265-274.

2 De informatie in deze paragraaf is afkomstig uit verschillende delen van de *Standaard Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog*, onder redactie van Sir Basil Liddell Hart en Barrie Pitt, Standaard Uitgeverij, Antwerpen-Utrecht, 1970.

situatie van vóór de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië hersteld werd.

Het duurde lang voordat alle Japanse soldaten beseften dat de oorlog ten einde was en op 17 augustus 1945 maakte Soekarno gebruik van het machtsvacuüm dat was ontstaan door de onafhankelijkheid van Indonesië uit te roepen. De gevechten die vervolgens hier en daar uitbraken waren

slechts een voorspel van de burgeroorlog die vier jaar in Indonesië zou duren.

Herdenken in Nederland na de Tweede Wereldoorlog

In het eerder genoemde artikel van Maas en Hopman geven zij een overzicht van de ontwikkeling van herdenken in Nederland na de Tweede We-

reldoorlog. Zij stelden daarin dat Nederland in de jaren na de Tweede Wereldoorlog, de oorlog wilde vergeten en men de schouders wilde zetten onder de wederopbouw. De last van diverse oorlogsherinneringen kon men daarbij niet gebruiken.

'Conspiracy of silence'

De algemene opvatting was er één van vooruitkijken, een houding die

Amerikaanse militairen van de 35th U.S. Infantry Division trekken Venlo binnen, 3 februari 1945

(Foto U.S. Army; collectie NIMH)

veteranen zelf vaak ook wilden en moesten aannemen. Daarbij was de welvaart in de naoorlogse jaren gering en moest iedereen hard werken om het hoofd boven water te houden. Dit leidde tot de instelling om de oorlog te willen vergeten, die enkele auteurs benoemen als 'conspiracy of silence'.³ De samenleving was dus (nog) niet ontvankelijk voor de ervaringen van veteranen.

Soekarno roept de onafhankelijke Republiek Indonesia uit, 17 augustus 1945 (Collectie NIMH)

Pijnlijke herinneringen

Deze druk om te vergeten gold des te meer voor de militairen die veelal verplicht naar Nederlands-Indië waren gestuurd. Zij konden na terugkeer hun verhalen helemaal niet meer kwijt. Hier ging het bovendien in twee opzichten om een pijnlijke herinnering voor het land: het verlies van Nederlands-Indië én een verkeerde inschatting door de politiek om oorlog te voeren.

Op basis hiervan kan een tweede onderzoeksvraag gesteld worden: of dit vergeten ook voor de *Militaire Spectator* van toepassing is geweest? Ook deze vraag zal aan het eind van dit artikel worden beantwoord.

Pas in de loop van de jaren zestig kwam er echt aandacht voor de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Nog later, in de jaren tachtig, kon men in

Nederland gaan luisteren naar de ervaringen van Indiëveteranen en van burgers die uit Nederlands-Indië naar Nederland waren verhuisd, en in 1988 kwam er een monument voor gevallen in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea. De regering heeft pas in 1995 de verantwoording genomen voor haar Indië-politiek.

Methoden van onderzoek

In beginsel hanteer ik dezelfde methode van onderzoek als in mijn artikel uit 2003.⁴ Ik ben in de loop van 2005 met het onderzoek begonnen en het bevatte oorspronkelijk de jaargangen 1945 tot en met 2004. Na een inventarisatie van de eerste en de laatste tien jaargangen bleek dat de twee onderzoeksvragen met die inventarisatie goed zijn te beantwoorden.

Van belang voor het onderzoek zijn de artikelen die getuigen van de ervaringen in de Tweede Wereldoorlog in Nederland, Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea. Om niet achteraf voor onaangename verrassingen te staan, is van deze artikelen zoveel mogelijk geïnventariseerd, waaronder de in-

³ Swaan, prof. dr. A. de, De maatschappelijke verwerking van oorlogsverledens. In: Dane, J. (samengesteld door) *Keerzijde van bevrijding*, Van Loghum Slaterus, Deventer, in samenwerking met stichting Icode, Utrecht, 1984.

⁴ J. Terpstra, 'Elf jaargangen Militaire Spectator' in *Militaire Spectator* (172) (12) 2003 blz. 655-660.

Wederopbouw in de Betuwe, oktober 1945 (Foto ANEFO, Van der Ham; collectie NIMH)

houd, de aandachtsgebieden, de herkomst van de auteurs (burger, militair) en het aantal auteurs van een artikel.

Tevens is opgeslagen de kwantiteit van de rubriek 'Meningen van Anderen' en het aantal boekbesprekingen. Hoewel er statistische berekeningen op het databestand mogelijk zijn, zijn deze niet uitgevoerd omdat het in dit artikel meer om trends gaat dan om significante verschillen. Om de leesbaarheid te bevorderen, gebruik ik in dit artikel slechts één tabel.

Beperkingen

Bij het inventariseren deden zich de nodige problemen voor, die tot beperkingen maar ook tot uitbreidingen van het onderzoek hebben geleid. Het bepalen van het onderwerp van een arti-

kel is namelijk niet volledig objectief en betrouwbaar uit te voeren. Hetgeen bleek bij het opnieuw categoriseren van de onderwerpen van de artikelen als er een telfout was gemaakt.

Op zich is dat niet vreemd omdat sommige onderwerpen van artikelen multi-interpretabel zijn. Met name artikelen over Nederlands-Indië gingen van de gevechtshandelingen in de Tweede Wereldoorlog gemakkelijk over in de activiteiten tijdens de politionele acties.

Ik heb getracht dit te ondervangen door de tijdspanne van de politionele acties als een aparte periode aan het onderzoek toe te voegen.

Tijdens het inventariseren bleek dat Nederlanders ook ervaringen hebben opgedaan buiten het Nederlandse grondgebied. Vandaar dat ook artikelen

zijn geregistreerd die als hoofdonderwerp niet de Tweede Wereldoorlog in Nederland of Nederlands-Indië hebben, maar die wel relevante aandacht besteden aan het getuigen over (Nederlandse) ervaringen in de Tweede Wereldoorlog elders.

Deze registratie van artikelen over de Tweede Wereldoorlog elders vormt een ondergrens, omdat het in de beschikbare tijd niet mogelijk is geweest om alle geïnventariseerde jaargangen *Militaire Spectator* in zijn geheel te lezen.

Vershil in rubrieken

Een andere beperking vormt het verschil in rubrieken tussen een editie van de *Militaire Spectator* in 1945 of in 2005. In de eerste tien jaargangen was er bijvoorbeeld nog geen Editoriaal, maar waren er veel Officiële

Mededelingen en bevatten deze een rubriek 'Uit de Buitenlandse Vakpers'. Deze rubriek besloeg soms tien bladzijden of meer.

Om de vergelijking zo goed mogelijk te laten plaatsvinden is de rubriek 'Uit de Buitenlandse Vakpers' buiten het onderzoek gelaten. In 1954 en 1955 is er afhankelijk van de beschikbare ruimte een chronologie opgenomen van de Tweede Wereldoorlog. Omdat hier in deze chronologie geen sprake is van een getuigenis maar enkel van een opsomming van data, is deze chronologie bij de inventarisatie niet meegeteld.

Artikelen

De resultaten voor het aantal artikelen in een periode is weergegeven in de tabel. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen een artikel dat volledig handelde over de Tweede Wereldoorlog en een artikel waarin die tijd maar gedeeltelijk is behandeld (kolom 'Deels' in de tabel).

Per artikel is geteld welk aandachtsgebied aan de orde komt. Omdat in één artikel meerdere aandachtsgebieden

Sporen van de oorlog in Lent, zomer 1945 (Collectie NIMH)

den behandeld kunnen worden, zal er bij de optelling van de getallen bij de aandachtsgebieden een hogere uitkomst zijn dan in de kolom 'Volledig' of 'Deels' is vermeld.

De getallen tussen haakjes geven de keren aan dat de aandachtsgebieden

aan de orde kwamen in een artikel dat maar gedeeltelijk aan de Tweede Wereldoorlog was gewijd. In de kolom 'Elders' staan de artikelen vermeld met ervaringen die Nederlanders buiten het Nederlands grondgebied hebben opgedaan.

Artikel en aandachtsgebied						
Jaar	Volledig	Deels	Nederland	Ned.-Indië Nieuw-Guinea	Politionele acties	Elders
1945	9	1	7	0	1	1 (1)
1946	11	1	5	1 (1)	5 (1)	1
1947	24	2	11 (1)	4	7	4 (1)
1948	30	1	12 (1)	10	5	3 (1)
1949	19	1	4	2 (1)	6	7 (1)
1950	10	1	2 (1)	1	1	7
1951-1956	24	5	11	1	2	13 (5)
1995	13	0	9	3	1	1
1996-2005	7	23	1 (14)	1 (6)	3 (10)	9

Het monument ter herinnering aan de landing van manschappen van No 4 Commando op 1 november 1944 te Vlissingen. Dit monument staat langs de Commandoweg in Vlissingen

(Foto J. Terpstra)

Toelichting jaargangen

De getallen in de tabel spreken voor zich. Wel is er een toelichting nodig voor de keuze van het vermelden van de jaargangen. Omdat er in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog veel artikelen over die periode werden gepubliceerd, zijn die jaren apart in de tabel vermeld. Daarbij moet rekening worden gehouden met het feit dat de eerste *Militaire Spectator* na de Tweede Wereldoorlog verscheen in oktober 1945.

Vanwege papierschaarste verschenen er in 1946 maar 8 uitgaven. Langzamerhand neemt het aantal artikelen over de Tweede Wereldoorlog per jaargang af. De jaargangen 1951 tot en met 1955 zijn dan ook op één regel weergegeven. 1995 vormde een bijzonder jaar, omdat in die jaargang met de rubriek '50 jaar na dato' en een speciaal themanummer veel aandacht is besteed aan de Tweede Wereldoorlog.

Voor de volledigheid zij vermeld dat er in 1992 al een themanummer is besteed aan de gevechtshandelingen in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea. Vanwege het geringe aantal artikelen in die periode, zijn de jaargangen

1996 tot en met 2004 samen op één regel weergegeven.

Om te bezien of de trend van verminderde belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog in de *Militaire Spectator* in het jaar dat wij 60 jaar bevrijding herdenken en gedenken wordt doorbroken, heb ik ook de verschenen nummers van de jaargang 2005 tot het septembernummer geïnventariseerd. In die periode is er maar 1 keer in een artikel aandacht besteed aan de Tweede Wereldoorlog, maar wel is in het meinumner het Editoriaal gewijd aan herdenken en vieren.

Themanummers

Er zijn een paar zaken die bij de analyse van de resultaten opvallen en die het waard zijn apart te vermelden. Van 1945 tot en met 1949 zijn 26 artikelen geplaatst van het Krijgskundige Instituut van de Generale Staf en 16 artikelen van de Krijgskundige Sectie van het KNIL; bijdragen die wel zijn meegeteld in de tabel, maar die buiten de verantwoordelijkheid van de redactie vielen.

Van 1949 tot en met 1953 verzorgde de redactie een rubriek 'Grepn uit de

werkelijkheid' waarin door een lid van de redactie 19 artikelen zijn geschreven. De bijdragen die in de periode 1995 tot 2005 verschenen, zijn vooral terug te vinden in themanummers, immers: als het mogelijk is, besteedt de redactie in een themanummer ook aandacht aan de geschiedenis van het thema.

Boekbesprekingen

Net als de verschillen in de inhoud van de *Militaire Spectator* verschillen de boekbesprekingen van nu met die van de periode na de Tweede Wereldoorlog. In periode na de Tweede Wereldoorlog werd de rubriek soms ook 'Nieuwe Uitgaven' genoemd. Afhankelijk van de ruimte die in het blad overbleef, werd er een boekbespreking geplaatst.

Bij weinig ruimte bleef de bespreking beperkt tot het signaleren van het verschijnen van het boek. Met name in de periode 1995 tot 2005 neemt het aantal boekbesprekingen geleidelijk af, maar neemt de lengte van de recensie toe.

In de periode 1945 tot en met 1955 zijn 71 boeken besproken die als onderwerp de Tweede Wereldoorlog hebben. Voor zover uit de boekbespreking op te maken is, is in de besproken boeken Nederland als aandachtsgebied 30 keer aan de orde gekomen, Nederlands-Indië 10 keer, de politionele acties 14 keer en overige gebieden op de wereld 22 keer.

In de periode van 1995 tot 2005 zijn 93 boeken besproken die als onderwerp de Tweede Wereldoorlog hebben. In de besproken boeken is Nederland 31 keer als aandachtsgebied aan de orde gekomen, Nederlands-Indië 10 keer, de politionele acties 21 keer en de overige gebieden op de wereld 40 keer.

Opgeteld zijn er meer aandachtsgebieden genoemd dan er boeken besproken zijn, omdat in sommige boeken meerdere aandachtsgebieden aan de orde komen.

Reacties op artikelen

In de alinea waarin de methode van het onderzoek is beschreven, is aangegeven dat er zoveel mogelijk is geïnventariseerd, om achteraf niet tot de ontdekking te moeten komen dat er relevante zaken vergeten zijn. Op zich heeft het vele inventariseren weinig extra informatie aangedragen die een bijdrage kan leveren aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Zo kan in de rubriek 'Meningen van Anderen' een discussie worden gevoerd over de inhoud van eerder in de *Militaire Spectator* gepubliceerde artikelen. Indien een reactie op een artikel bij de redactie is ingediend dan krijgt de auteur van het oorspronkelijke artikel de gelegenheid om te reageren in de vorm van een antwoord op de mening van anderen.

In de periode 1945 tot en met 1955 is er drie keer gereageerd op een artikel over de Tweede Wereldoorlog, en in de periode 1995 tot 2005 één keer. Deze aantallen zijn te gering om enige conclusie te onderbouwen.

Auteurs

Ik heb uitgebreid gekeken naar de auteurs van de artikelen. Enige zaken zijn de moeite waard om te vermelden, maar ondersteunen meer een trend die in andere artikelen, die niet over de Tweede Wereldoorlog gaan, ook kenbaar is.

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog zijn de artikelen geschreven door militairen dan wel militairen buiten dienst. Pas in december 1947 verschijnt het eerste artikel geschreven door een burger. Daarbij moet wel vermeld worden dat er bij de 26 artikelen geschreven door het Krijgskundige Instituut van de Generale Staf en de 16 artikelen van de Krijgskundige Sectie van het KNIL geen auteur is vermeld. Bij de andere artikelen staat een auteur vermeld.

In de periode 1995 tot 2005 leveren ongeveer evenveel burgers als militairen een bijdrage aan de artikelen.

Onthulling Indiëmonument, Roermond, september 1988

(Foto Directie Voorlichting Ministerie van Defensie, H. Keeris; collectie NIMH)

Bevrijde geïnterneerde en verpleegster in het Mater de la Rosa-hospitaal in Batavia lezen de 'Oranje', circa augustus 1945 (Collectie NIMH)

Conclusies

In dit artikel is de wijze waarop de *Militaire Spectator* aandacht heeft besteed aan de Tweede Wereldoorlog aan de orde gekomen. In de inleiding is weergegeven dat er in de laatste decennia een toenemende aandacht in Nederland is onderkend voor gedenken en herdenken in het algemeen en voor de Tweede Wereldoorlog in het bijzonder.

Dit heeft geleid tot de eerste onderzoeksvraag of ook in de *Militaire Spectator* de afgelopen jaren meer aandacht wordt besteed aan het herdenken en gedenken van de Tweede Wereldoorlog. Op basis van een ver-

gelijking van de periode 1945 tot en met 1955 en van de periode 1995 tot 2005 is de conclusie eenvoudig te trekken: in de *Militaire Spectator* is geen toenemende aandacht besteed aan de Tweede Wereldoorlog, er is juist een afnemende belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog geconstateerd.

Deze conclusie is ook van toepassing als men kijkt naar de afzonderlijke aandachtsgebieden, Nederland, Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea tijdens de Tweede Wereldoorlog, de politionele acties in Nederlands-Indië of de overige gebieden in de wereld. Deze conclusie blijft ook gehandhaafd als de bijdragen van het Krijgs-

kundige Instituut van de Generale Staf en de Krijgskundige Sectie van het KNIL in de jaren na de Tweede Wereldoorlog buiten beschouwing worden gelaten.

In tegenstelling tot de trend die uit de artikelen is op te maken, is er in de boekbesprekingen geen afname van de belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog waar te nemen.

Door veel auteurs is aangegeven dat er vlak na de Tweede Wereldoorlog een sfeer heerste van vergeten van wat er gebeurd is en de schouders zetten onder de herbouw van Nederland. Dat leverde de tweede onderzoeksvraag op of dat ook van toepassing was op

de *Militaire Spectator*. Op basis van onze inventarisatie kunnen wij deze vraag ontkennend beantwoorden.

Vanaf het weer verschijnen van de *Militaire Spectator* in oktober 1945 is er veel aandacht besteed aan de Tweede Wereldoorlog in Nederland en Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea. Ook de politionele acties in Nederlands-Indië kwamen ruimschoots aan de orde.

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog is meer aandacht besteed aan de gevechtshandelingen op het grondgebied van het Nederlands Koninkrijk dan aan de gevechtshandelingen elders op de wereld.

In feite is in de *Militaire Spectator* in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog juist het tegenovergestelde te zien van wat er in de maatschappij plaatsvond. Pas na 1950 neemt het

aantal artikelen over de Tweede Wereldoorlog en de politionele acties geleidelijk af.

Slotbeschouwing

Nu de resultaten niet overeenkomen met de verwachtingen is de vraag gewettigd, hoe komt dit? Op zich is hier geen onderzoek naar gedaan, maar het zou te gemakkelijk zijn om daarom niet op deze vraag in te gaan. Derhalve is het van belang op te merken dat er op deze vraag dus een speculatief antwoord wordt gegeven. Wel zijn er tijdens het onderzoek enkele aspecten opgevallen die een bijdrage kunnen leveren aan het beantwoorden van deze vraag.

Informatievoorziening

Als eerste mogelijke verklaring geldt dat de informatievoorziening vlak na

de Tweede Wereldoorlog van een geheel andere aard is dan zestig jaar later. Er bestonden veel minder mogelijkheden om kennis te nemen van relevante informatie.

Dit verklaart onder meer de grote ruimte die nodig is voor de vele Officiële Mededelingen (inclusief de bijdragen van het Krijgskundige Instituut van de Generale Staf en de Krijgskundige Sectie van het KNIL) en de uitgebreide aandacht voor de buitenlandse vakpers in de periode na de Tweede Wereldoorlog.

Doelstelling

In een tweede mogelijke verklaring is de doelstelling van de *Militaire Spectator* van belang. Volgens het redactiestatuut is het doel van de *Militaire Spectator* om Defensiepersoneel (vanaf 1999 ook een deel van de burgers) te informeren over de ontwikkelingen op het gebied van de

Intocht van Canadese militairen in Amsterdam, 8 mei 1945 (Collectie NIMH)

krijgswetenschap in de ruimste zin; om onderzoek en publicatie te stimuleren; om een bijdrage te leveren aan het op peil houden van de professionaliteit van de krijgsmacht en om een dialoog met de maatschappij te behouden.

Uit deze doelstelling vloeit voort: het publiceren van artikelen over zo actueel mogelijke onderwerpen. Na de Tweede Wereldoorlog is er dan ook veel aandacht voor de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog en voor de politioenele acties en, ter verhoging van de professionaliteit, voor de les-

sen die uit al het optreden tijdens de Tweede Wereldoorlog en de politioenele acties te trekken zijn.

Met de invoering van nieuw materiaal en het overgaan naar een meer gemotoriseerd optreden, wijzigt ook de wijze van optreden. Wij zien een verlegging van de belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog naar het veranderende optreden. Om en nabij 1950 wordt er af en toe nagenoeg een hele uitgave van de *Militaire Spectator* gewijd aan een oefening waarin ervaring is opgedaan met de nieuwe vorm van optreden.

Bevrijdingsdefilé Wageningen, 5 mei 1955

(Foto IFFD, J.C. Enkelaar;
collectie NIMH)

In het verlengde daarvan is het logisch dat er door het deelnemen aan vredesoperaties door Nederlandse eenheden in de *Militaire Spectator* de laatste jaren veel aandacht is voor het optreden tijdens deze vredesoperaties en de lessen die ervan te leren zijn.

Leeftijd

In een derde mogelijke verklaring speelt de leeftijd een rol van degenen die kunnen getuigen over hun ervaringen in de Tweede Wereldoorlog. De *Militaire Spectator* wordt verzonden naar Defensiepersoneel in werkelijke dienst. De jongsten (met uitzondering van de leden van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap) die nog kunnen getuigen over de Tweede Wereldoorlog, hebben de werkelijke dienst in het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw verlaten. En daarmee is de *Militaire Spectator* als periodiek bij hen uit beeld geraakt.

In die periode is ook de belangstelling in Nederland voor veteranen aanzienlijk toegenomen en als gevolg daarvan zijn er periodieken ontstaan die veteranen ruimte bieden om te getuigen van hun ervaringen.

Al met al kan geconstateerd worden dat de *Militaire Spectator* voorop gelopen heeft met het bieden van ruimte om getuigenis te doen van de Tweede Wereldoorlog en de politioenele acties. Daarmee is een bijdrage geleverd aan juist het voorkomen van verdringen en vergeten van de ervaringen opgedaan tijdens de Tweede Wereldoorlog en de politioenele acties.